

ALEKSANDRA SZYMAŃSKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI GDAŃSKIEGO ODDZIAŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA ARCHEOLOGICZNEGO W LATACH 1960—1967

W 1968 r. przypada XV rocznica istnienia Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego oraz V rocznica utworzenia Sekcji Numizmatycznej. Założycielami Oddziału Gdańskiego byli: dr Leon Łuka i ks. dr Władysław Łęga. Dane dotyczące działalności Oddziału w latach 1953—1960 zostały zamieszczone w „Gdańskich Zeszytach Humanistycznych”¹, w „Z otchłani wieków”² i w „Zapiskach Historycznych”³. W związku z powyższym niniejsze sprawozdanie obejmuje okres działalności od 1960 do 1967 r. Pierwszym prezesem Oddziału był ks. dr Władysław Łęga, a następnie na Walnym Zebraniu w r. 1960 funkcję tę przejął dr Leon Łuka. Stan aktualny członków Oddziału wynosił wówczas 40 osób.

W okresie sprawozdawczym funkcje prezesów Oddziału sprawowali kolejno: dr Leon Łuka (1960—1962), dr Zofia Hołowińska (1962—1964), Janusz Orłowski (1964—1965), po jego śmierci dr Z. Hołowińska (czasowo) i dr Barbara Lepówna (1966—1968)⁴. W r. 1963 przy Oddziale PTA w Gdańsku

¹ L. Łuka, *Polskie Towarzystwo Archeologiczne Oddział w Gdańsku (Sprawozdanie za okres 1953—1957)*, „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne”, nr 1—2, 1959, s. 232; E. Kuszevska, *Polskie Towarzystwo Archeologiczne — Oddział w Gdańsku (Sprawozdanie z działalności w 1959 r.)*, „Gdańskie Zeszyty Humanistyczne”, R. 4, nr 1—2, 1961, s. 245—246.

² L. Łuka, *Działalność Oddziału Gdańskiego PTA w 1959 r.*, „Z otchłani wieków”, R. 26, 1960, s. 259—260.

³ S. Gierszewski, *Kronika naukowa, Gdańsk 1955, Oddział Gdański PTA, „Zapiski Historyczne”*, t. XXII, 1956, z. 1—3, s. 318.

⁴ Funkcje wiceprezesów Oddziału pełnili kolejno: mgr inż. Z. Kwaśny (1960—1962), J. Orłowski (1962—1964), mgr A. Domaradzki (1964—1966), prof. dr F. Otto i mgr B. Wiącek (1966—1967). Sekretarzami Oddziału były: mgr E. Kuszevska (1960—1962), mgr B. Wiącek (1962—1966), mgr A. Szymańska (1966—1967). Funkcje skarbników Oddziału pełnili: mgr A. Łuka (1960—1961), mgr J. Szwed (1961—1962), dr B. Lepówna (1962—1964), Z. Włodarkiewicz (1964—1967). Członkami Zarządu Oddziału poza wyżej wymienionymi byli: prof. P. Groth, J. Dańkiewicz,

utworzone zostało Koło, a następnie Sekcja Numizmatyczna, której funkcję prezesa do r. 1966 pełnił mgr Antoni Domaradzki; obecnie pełni ją prof. dr Franciszek Otto.

Liczba członków Oddziału w końcu r. 1967 wynosiła 100 osób. Siedziba Oddziału mieści się w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku przy ul. Mariackiej 25/26.

W okresie sprawozdawczym ubyło trzech, nieodżałowanej pamięci zasłużonych działaczy naszego Towarzystwa: ks. dr Władysław Łęga, Janusz Orłowski oraz Marcin Rycerski, jeden z najstarszych członków naszego Oddziału, pełniący przez szereg lat różne funkcje w pracach Zarządu.

Wzorem lat poprzednich działalność Oddziału w latach 1960—1967 zmierziała w kierunku popularyzacji archeologii, głównie zaś dotyczącej ochrony zabytków. Szczególny nacisk położono na akcję kulturalno-oświatową, na uczestnictwo Oddziału w obchodach Tysiąclecia Państwa Polskiego, współpracę z innymi towarzystwami i instytucjami oraz na prace naukowo-badawcze.

I. DZIAŁALNOŚĆ ODCZYTOWA O CHARAKTERZE SPECJALISTYCZNYM, SZKOLENIOWYM

Odbyły się 74 posiedzenia naukowe, na których w poszczególnych latach zostały wygłoszone następujące referaty:

Rok 1960

1. Dr L. Leciejewicz — *„Bałtyckie miasta portowe we wczesnym średniowieczu”*.
2. J. Orłowski — *„Indyjska sztuka skalna”*.
3. Dr P. Smolarek — *„Budownictwo okrętowe Bałtyku we wczesnym średniowieczu”*.
4. Dr Z. Sułowski — *„Najstarsze granice Polski w świetle najnowszej analizy źródeł pisanych”*.
5. Prof. dr K. Żurowski — *„Gniezno — najstarsza stolica Polski w świetle wykopalisk”*.

Rok 1961

1. Mgr W. Bender — *„Starożytni Słowianie Zachodni a Imperium Rzymskie”*.
2. Mgr W. Bender — *„Pomorze Wschodnie w świetle wykopalisk w pierwszych wiekach n.e.”*
3. Dr K. Wolski — *„Na szlakach kultur doliny Indusu”*.

mgr M. Haftka, inż. M. Kilarski, mgr S. Lewandowski. Skład Komisji Rewizyjnej w poszczególnych latach był następujący: inż. M. Kilarski — przewodniczący, członkowie: H. Langpohl, M. Rycerski (1960—1964); dr L. Łuka — przewodniczący, członkowie: mgr S. Lewandowski, S. Persyk, mgr Pietrzak (1965—1966); dr Z. Hołowińska — przewodniczący, członkowie: inż. M. Kilarski, mgr J. Szwecl, W. Wilimiński (1967—1968).

Rok 1962

1. Dr. Z. Bukowski — „Podwodne badania archeologiczne na Mazurach”.
2. Prof. dr W. Chmielewski — „Nowe badania nad kulturą XI i X tysiąclecia p.n.e. na terenie Polski”.
3. Prof. dr K. Jażdżewski — „Środkowoeuropejskie korzenie wczesno-średniowiecznej kultury Słowian”.
4. Mgr H. Knie — „Grobowce Mieszka I i Bolesława Chrobrego w katedrze poznańskiej w świetle wykopalisk archeologicznych”.
5. Dr L. Leciejewicz — „Wrażenia archeologiczne z podróży do Włoch”.
6. Dr S. Mielczarski — „Truso — najstarszy port na naszym Wybrzeżu”.
7. J. Orłowski — „Dzieje Ziemi Kociewskiej od początku naszej ery” (na konferencji popularnonaukowej zorganizowanej przez WKFiJN w Starogardzie).
8. J. Orłowski — „Australijska sztuka skalna”.
9. Dr T. Wiślański — „Najdawniejsze ludy rolniczo-hodowlane w Polsce północnej”.

Rok 1963

1. Dr M. Dembińska — „Początki chleba w źródłach archeologicznych i pisanych”.
2. Mgr A. Hoffmann — „Najstarsze grody obronne w Polsce”.
3. Dr Z. Hołowińska — „Złotnicy wczesnego średniowiecza w Polsce”.
4. Dr Z. Hołowińska — „Wikingowie”.
5. Mgr E. Kuszewska — „Osadnictwo na Pomorzu Wschodnim w okresie kształtowania się Państwa Polskiego”. (Liceum w Tczewie).
6. Dr L. Łuka — „Z problematyki badawczej przełomu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza”.
7. Dr L. Łuka — „Historia Państwa Wielkomorawskiego”.
8. Dr T. Malinowski — „Scytowie na ziemiach polskich”.
9. J. Orłowski — „Najstarsze kultury w dolinie Indusu” (Klub MPIK w Gdyni).
10. J. Orłowski — „O najstarszych środkach płatniczych w świecie”.
11. Dr K. Przewoźna — „Nakło — wczesnośredniowieczna twierdza Pomorza”.
12. Dr A. Zbierski — „Dorobek archeologii radzieckiej” (Klub MPiK w Sopocie).
13. Dr A. Zbierski — „Najstarsze porty słowiańskie na Bałtyku” (Klub MPiK w Gdyni).

Rok 1964

1. Mgr A. Domaradzki — „O monecie Zygmunta I” (cz. I).
2. Mgr A. Domaradzki — „Moneta Zygmunta I” (cz. II).
3. Mgr A. Gupieniec — „Początki pieniądza kruszcowego w Polsce”.
4. Dr Z. Hołowińska — „Trzykrotne narodziny Gdańska”. (Klub MPiK w Gdyni).
5. I. Jackowski — „O numizmatyce starożytnej Grecji”.
6. Mgr E. Kuszewska — „Najdawniejsze dzieje Żuław” (Liceum w Nowym Dworze).

7. J. Orłowski — „*Historia Morza Bałtyckiego w plejstocenie i holo-cenie*” (Klub MPiK w Gdyni).
8. J. Orłowski — „*Problem osadnictwa prehistorycznego na polskich brzegach Bałtyku*”.
9. Mgr M. Pietrzak — „*Pradzieje ziemi malborskiej*” (dla przewodników PTTK w Malborku).
10. Mgr M. Rodziewicz — „*Sztuka w starożytnej Grecji i Rzymie*”.
11. Dr S. Suchodolski — „*Najdawniejsze monety w Polsce*”.
12. Mgr. A. Szymańska — „*Pradzieje powiatu puckiego*” (Dom Kultury w Pucku).
13. Inż. W. Terlecki — „*Numizmatyka a archeologia*”.
14. Dr A. Zbierski — „*Górnictwo kruszcowe w Polsce starożytnej i wczesnośredniowiecznej*”.
15. Dr A. Zbierski — „*Dzieje górnictwa w Polsce starożytnej i wczesnośredniowiecznej*” (Klub MPiK w Gdyni).

Rok 1965

1. Prof. P. Groth — „*Monety i medale gdańskie*”.
2. Dr Z. Hołowińska — „*Badania nad okresem wikingim w świetle najnowszych odkryć archeologicznych*”.
3. Dr Z. Hołowińska — „*Z podróży archeologa po Szwecji*”.
4. Dr L. Łuka — „*Najnowsze odkrycie archeologiczne na Pomorzu Gdańskim*”.
5. Dr T. Malinowski — „*Wrażenia z podróży po Jugosławii*”.
6. Dr R. Massalski — „*Architektura starożytnego Egiptu*”.
7. Doc. dr W. Sarnowska — „*Najstarsze wyroby złote na Śląsku*”.
8. Doc. dr W. Szafranski — „*Wczesnopolska architektura kamienna w Płocku*”.
9. Inż. W. Terlecki — „*Geneza i dzieje złotego polskiego*”.
10. Mgr B. Wiącek — „*Gdańsk w świetle wykopalisk*”.
11. Mgr B. Wiącek — „*Z pradziejów Wyżyny Kaszubskiej*” (Liceum w Kościerzynie).

Rok 1966

1. Mgr W. Filipowiak — „*Polskie badania archeologiczne na terenie Ghany*”.
2. Doc. dr M. Gedl — „*Wierzenia i obrządek pogrzebowy ludności kultury łużyckiej w Małopolsce*”.
3. Mgr M. Kobusiewicz — „*Dzieje i kultura społeczności na terenie Niżu Europejskiego*”.
4. Dr J. Kowalczyk — „*Przezwrot kulturowy w neolicie Europy*”.
5. Dr Z. Kurnatowska — „*Polska ekspedycja naukowa w Bułgarii*”.
6. Inż. W. Terlecki — „*Mennica króla Stanisława Augusta*”.
7. Inż. W. Terlecki — „*Dzieje Mennicy Warszawskiej w latach 1924—1966*”.

Z końcem r. 1965 Międzynarodowy Klub Prasy i Książki w Gdyni zwrócił się do Oddziału Gdańskiego z prośbą o zorganizowanie odczytów poświęconych początkom Państwa Polskiego. W związku z tym w r. 1966 ogłoszono cykl odczytów, których tytuł ogólny brzmiał: „*Słowianie nadbałtyccy w okre-*

sie wczesnośredniowiecznym VI—XIII wieku". Odczyty zostały wygłoszone w następującej kolejności:

1. Dr Z. Hołowińska — „Kontakty wikińsko-słowiańskie”.
2. Dr L. Łuka — „Najstarsze grody pomorskie i ich mieszkańcy (VIII—IX w.)”.
3. Mgr J. Szwed — „O miastach zachodniego Pomorza”.
4. Dr Z. Kurnatowska — „Na zachodnich kresach Słowiańszczyzny — Obodrzyce i Wagrowie”.
5. Dr Z. Hołowińska — „Drogi Polski Piastowskiej ku wybrzeżom Bałtyku”.

Rok 1967

1. Mgr A. Gupieniec — „Pieniądz kruszcowy na terenie Polski od zara-
nia dziejów”.
2. Dr L. Łuka — „Wrażenia archeologa z podróży do Rzymu i Pompei”.
3. Dr E. Rozenkranz — „Zantyr — stolica państwa biskupiego w Pru-
sach”.
4. Dr S. Suchodolski — „Geneza monety narodowej w krajach sło-
wiańskich”.
5. Dr S. Tabaczyński — „Początki gospodarki wytwórczej w strefie
umiarkowanej Europy”.
6. Dr S. Tabaczyński — „Polsko-włoskie badania archeologiczne nad
początkami Wenecji” (Klub MPiK w Gdyni).

II. DZIAŁALNOŚĆ ZEWNĘTRZNA, POPULARYZACYJNA, W TERENIE

W związku z szeroką akcją popularyzacji archeologii, związaną głównie z obchodami Tysiąclecia Państwa Polskiego, członkowie Oddziału: dr L. Łuka, mgr A. Łuka, mgr E. Kuszewska, mgr A. Szymańska, mgr B. Wiącek, mgr J. Szwed i mgr M. Pietrzak wygłosili 214 prelekcji w różnych miejscowościach województwa gdańskiego: w szkołach, bibliotekach, jednostkach wojskowych, domach kultury, w świetlicach spółdzielniach oraz komitetach partyjnych wojewódzkich, powiatowych i miejskich. Prócz tego — 143 prelekcję o tematyce millenialnej i ochronie zabytków oraz pradziejach Pomorza wygłoszono na powiatowych konferencjach kierowników szkół, na okręgowych konferencjach nauczycielskich (w Tczewie, w Gdańsku i w Gdyni), odprawach hufcowych, dla młodzieży szkolnej na terenie wykopalisk i Trójmiasta, w Klubie Oficerskim Marynarki Wojennej w Gdyni, w Klubie Książki i Prasy „Światowit” w Gdańsku oraz dla pracowników PTTK.

Ponadto w zakresie dokształcania, zgodnie ze statutem i programem PTA, członkowie Oddziału rozwijają działalność także w środowisku studenckim. Dr L. Łuka prowadzi od 1953 r. wykłady z zakresu archeologii dla studentów Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku i dla oficerów Marynarki Wojennej w Gdyni. Mgr A. Łuka wygłosiła cykl wykładów dla Zaocznego Studium Nauczycielskiego w Gdańsku.

Oddział Gdański PTA włączył się także do ogólnopolskiej akcji pt. „Tysiąclecie Archeologii”. W związku jednakże z trudnościami organizacyjnymi zmuszony był akcję tę urządzić w odmiennym od zalecanego przez Zarząd Główny terminie, a dogodniejszym w warunkach lokalnych. Miejsco-

wości położone poza Gdańskiem, często pozbawione szeregu atrakcji, jakich dostarczają duże ośrodki miejskie, są bardziej chłonne i zainteresowane przejawami akcji kulturalno-oświatowych. Dlatego „Tydzień Archeologii” urządzono w terenie w okresie pełnego sezonu wykopaliskowego, który jest również pełnią sezonu turystycznego. W miesiącu sierpniu 1967 r. w dniach od 7 do 12 w dwóch miejscowościach gdzie prowadzono badania z ramienia PTA (Skarszewy, pow. Kościerzyna, i Klasztoruk, pow. Kwidzyn) oraz w jednej miejscowości, gdzie kopano z funduszy Konserwatora Zabytków Archeologicznych na województwo gdańskie (Luzino, pow. Wejherowo), przeprowadzono dla miejscowej ludności, wczasowiczów oraz dla młodzieży przebywającej tam na koloniach letnich i obozach harcerskich pogadanki o pradziejach tych regionów, urządzano wystawki polowe, ilustrowane bieżąco wydobywanym materiałem. Wyjaśniano również historię badanych obiektów, a także oprowadzano po terenie wykopalisk.

Zjazdy i sesje

Z inicjatywy zarówno władz Polskiego Towarzystwa Archeologicznego, jak i władz miejskich, postanowiono Walny Zjazd Delegatów PTA i Sesję Pomorzoznawczą w 1961 r. urządzić w Gdańsku⁵. Termin został ustalony na pierwszą połowę maja ze względu na tendencję władz do powiązania Zjazdu z Tygodniem Rocznoju Ziemi Zachodnich.

W związku z mającym się odbyć Zjazdem Zarząd Oddziału w końcu 1960 r. nawiązał kontakt z władzami miejscowymi i partyjnymi, m. in. z Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku, z Wydziałem Kultury WRN, Okręgiem Gdańskim TRZZ i z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

W wyniku usilnych starań Oddziału Gdańskiego PTA uzyskano sumę 30 000 zł z Wydziału Kultury Prezydium WRN w Gdańsku na druk popularnonaukowej pracy K. Jażdżewskiego pt. *Gdańsk wczesnośredniowieczny w świetle wykopalisk*. Praca ta została wydana w maju 1961 r. w nakładzie 2000 egzemplarzy.

Walny Zjazd Delegatów PTA odbył się 6 maja. Obrady toczyły się w sali Konferencyjnej Ratusza Staromiejskiego przy ul. Korzennej 33/35. Delegatów i uczestników Walnego Zjazdu powitał prezes PTA, prof. dr Józef Kostrzewski. Uczestnicy Zjazdu brali udział w uroczystym otwarciu wystawy w Muzeum Archeologicznym pt. „Pradzieje Pomorza”. W drugim dniu odbyły się obrady sesji naukowej, zorganizowanej wspólnie z TRZZ, poświęconej problemom przeszłości Pomorza; na Sesji tej wygłoszone zostały referaty w następującej kolejności:

⁵ M. Dembińska, *Pradzieje Pomorza Wschodniego*. Sesja Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Gdańsku 7 V 1961 r., „Nauka Polska”, R. 9, nr 4 (36), 1961, s. 203—205; T. Dzierżykray-Rogalski, *Zjazd Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Gdańsku (5—8 V 61)*, „Człowiek w czasie i przestrzeni”, R. 4, z. 2 (14), Warszawa 1961, s. 75; I. Górska, *Walny Zjazd Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Gdańsku w dniach od 6 do 8 maja 1961 r.*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVIII, 1962, s. 206; I. Górska, R. Kozłowska, *Walny Zjazd Polskiego Towarzystwa Archeologicznego w Gdańsku*, „Z otłchani wieków”, R. 27, 1961, s. 235—236.

1. Doc. dr M. Wojciechowski — „Rola nauki w demaskowaniu oszczerstw zachodnioniemieckich”.
2. Prof. dr J. Kostrzewski — „Pomorze wschodnie w pradziejach”.
3. Prof. dr K. Jażdżewski — „Pomorze wschodnie we wczesnym średniowieczu”.
4. Dr P. Smolarek — „Szkutnictwo w strefie bałtyckiej we wczesnym średniowieczu”.

W trzecim dniu Zjazdu i Sesji zorganizowano dla uczestników wycieczkę do Węsior, pow. Kartuszy, zapoznając ich z wynikami kilkuletnich badań archeologicznych na terenie cmentarzyska kurhanowego z okresu rzymskiego.

Ponadto, zgodnie z programem, ustalonym wspólnie z TRZZ, wygłoszono w drugim dniu Zjazdu na terenie woj. gdańskiego 5 odczytów o charakterze popularnonaukowym; odczyty te miały na celu zaznajomienie mieszkańców danych środowisk z wynikami najnowszych badań archeologicznych:

1. Prof. dr K. Jażdżewski — „Słowiańska problematyka Pomorza Wschodniego” (w Elblągu).
2. Dr. K. Dąbrowski — „Przeszłość Pomorza Wschodniego w świetle badań archeologicznych” (w Wejherowie).
3. Dr J. Kmiecinski — „Zagadnienie pobytu Gotów na Pomorzu Wschodnim w pierwszych wiekach n.e.” (w Kartuzach).
4. Dr A. Zbierski — „Pomorze Gdańskie w dobie początków Państwa Polskiego” (w Kwidzynie).
5. Mgr W. Bender — „Pomorze Wschodnie w świetle wykopalisk w pierwszych wiekach n.e.” (w Tczewie).

Członkowie Oddziału Gdańskiego PTA brali udział także w dorocznych walnych zjazdach delegatów PTA, w walnych zjazdach numizmatyków w Warszawie, sesjach naukowych, sympozjach oraz kongresach archeologicznych zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Sekcja Numizmatyczna

Sekcja Numizmatyczna powstała przy Oddziale Gdańskim PTA w Gdańsku 3 X 1963 r., początkowo jako Koło w składzie 14 członków, a następnie w 1965 r., za zgodą Zarządu Głównego, zostało przemianowane na Sekcję. Pierwsze zebrania odbywały się w siedzibie SARP-u i w sali odczytowej Gdańskiego Przedsiębiorstwa Robót Drogowych przy ul. Długiej. Obecnie — w Muzeum Archeologicznym, w siedzibie Oddziału Gdańskiego PTA.

Stan aktualny członków sekcji Numizmatycznej z końcem 1967 r. wynosił 67 osób.

Niżej wymienieni członkowie Sekcji pełnili w poszczególnych latach różne funkcje w Zarządzie Oddziału: mgr A. Domaradzki, prof. dr F. Otto, Z. Włodarkiewicz, J. Dańkiewicz, mgr S. Lewandowski i S. Persyk.

Działalność Sekcji jest ożywiona i przebiega wielokierunkowo. Poza udziałem we wspólnych akcjach Oddziału, delegowani członkowie Sekcji uczestniczyli w 1965 r. w uroczystościach 120 Rocznicy Warszawskiego Towarzystwa Numizmatycznego w Warszawie. Prócz tego Sekcja Numizmatyczna współdziałała z Gabinetem Numizmatycznym Muzeum Zamkowego w Malborku i z Gabinetem Numizmatycznym Biblioteki Gdańskiej PAN w zakresie rozpatriwania oraz szacowania oferowanych materiałów numizmatycznych i w dostarczaniu książek o tematyce numizmatycznej.

Zarząd Sekcji w okresie sprawozdawczym rozdzielił następujące walory numizmatyczne:

- a) monety stużłotowe dla członków wyróżniających się w pracy społecznej w Sekcji i Oddziale,
- b) wzory specimeny banknotu tysiącżłotowego,
- c) monety jubileuszowe 200 rocznicy Mennicy Warszawskiej dla aktywniejszych członków Sekcji.

Na zlecenie Zarządu Głównego przeprowadzono weryfikację członków Sekcji. Prócz tego powołano w Sekcji komisję do spraw opracowań i bicia medali okolicznościowych terenu województwa gdańskiego. W związku z organizacyjnym udziałem Sekcji przy wybiciu medalu księcia pomorskiego Świętopełka II (1217—1266) wykonano projekt (wykonano odlewy rewersu i awersu) i przesłano go do Mennicy Państwowej w Warszawie. Zarząd Sekcji zajmuje się na bieżąco rozprawdaniem kwartalnika „Wiadomości Numizmatyczne”. Członek Sekcji H. Niemczyk zorganizował wystawy banknotów na terenie zakładu pracy. Ponadto mgr A. Domaradzki wygłosił w Sekcji 7 wykładów dotyczących zbiorów numizmatycznych w Polsce. Zebrania Sekcji odbywają się dwa razy w miesiącu, omawiane są na nich m. in. najnowsze wydawnictwa numizmatyczne.

Współpraca z innymi instytucjami

Podstawowym założeniem działalności Oddziału była akcja kulturalno-oświatowa. W związku z powyższym Oddział Gdański nawiązał kontakty z różnymi instytucjami, które ułatwiają realizację zadań, a także niejednokrotnie finansują odczyty. W zakresie organizacji odczytów, oprowadzaniu gości zagranicznych i krajowych, organizowaniu wystaw, wycieczek i badań naukowych Oddział Gdański PTA współpracuje z następującymi instytucjami: Muzeum Archeologicznym w Gdańsku, z Gdańskim Towarzystwem Naukowym, ze Stacją Archeologiczną Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, z Towarzystwem Rozwoju Ziemi Zachodnich, z Gdańskim Towarzystwem Przyjaciół Sztuki, z Klubami Międzynarodowej Prasy i Książki w Trójmieście, z Wojewódzkim Związkiem Oświaty, z Komendą Hufca, z jednostkami wojskowymi oraz z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym.

Najbardziej ożywiona jest współpraca z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku, z którym Oddział przeprowadził wspólnie następujące akcje:

1. Działalność naukowo-badawcza

Zgodnie z Uchwałą Zarządu Głównego PTA zezwalającą na prowadzenie terenowych prac badawczych przez poszczególne oddziały — Oddział Gdański podjął się za zgodą Konserwatora Zabytków Archeologicznych na województwo bydgoskie oraz na prośbę Wydziału Kultury Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Świeciu prowadzenia w latach 1959—1962 wykopalisk w pow. świeckim. Przeprowadzono badania na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Topolnie, w Morsku (na terenie osady wczesnośredniowiecznej) oraz w Świeciu (na terenie osady późnośredniowiecznej). Prace te finansowane były przez Wydział Kultury Prezydium PRN w Świeciu. W 1965 r. z funduszy Powiatowej Rady Narodowej w Kwidzynie rozpoczęto badania wykopaliskowe na gro-

dzisku średniowiecznym w Klasztorku, pow. Kwidzyn, i kontynuowano je przez okres trzech lat. W latach 1966—1967 prowadzono także badania naukowe na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Skarszewach, pow. Kościerzyna, finansowała je Miejska Rada Narodowa w Skarszewach. Nadzór naukowy nad wyżej wymienionymi badaniami sprawował dr Leon Łuka, dyrektor Muzeum Archeologicznego w Gdańsku.

Powyższe badania dostarczyły interesującego materiału odnośnie do osadnictwa na Pomorzu Wschodnim w okresie wczesno- i późnośredniowiecznym. Wyniki badań przeprowadzonych na niektórych stanowiskach zostały już opublikowane, jak np.: badania w Topolnie, pow. Świecie⁶, w Świeciu⁷, w Klasztorku, pow. Kwidzyn⁸, i w Skarszewach, pow. Kościerzyna⁹.

W miejscowościach, w których były prowadzone wykopaliska, wygłoszono szereg pogadanek dla miejscowej ludności na tematy związane z badanymi obiektami.

Członkowie Oddziału rozwijają swoją działalność naukową w zakresie publikacji. Dr L. Łuka w ramach funduszy PTA wydrukował pracę pt. *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim* (t. I). Ponadto dzięki usilnym staraniom członków: dr L. Łuki, mgr A. Łuki i dr A. Zbierskiego wydrukowana została w 1962 r. popularnonaukowa praca — *Z przeszłości Pomorza*. Wyżej wymienieni byli jednocześnie autorami poszczególnych prac. Poza tym niektórzy członkowie publikują swoje prace w czasopiśmie PTA, np. w „W otchłani wieków” oraz w innych wydawnictwach, jak: „Pomerania Antiqua”, „Rocznik Gdański”, *Gdańsk wczesnośredniowieczny*, „Sprawozdania Archeologiczne”.

2. Wystawy

Oddział Gdański brał udział w organizowaniu małych wystawek i gazetki ściennych w szkołach, bibliotekach miejskich i powiatowych, domach kultury, jednostkach wojskowych, w klubach „Ruchu”, w klubach MPiK oraz ośrodkach czasowych; wiązały się one przeważnie z tematyką millennialną. Oto poszczególne tytuły: 1. „Budownictwo w Polsce wczesnośredniowiecznej”, 2. „Gniezno — pierwsza stolica Polski”, 3. „Obrządek pogrzebowy kultury pomorskiej i wenedzkiej”, 4. „Importy rzymskie na naszych ziemiach”, 5. „Wczesnośredniowieczne grody pomorskie”, 6. „Badania archeologiczne w XX-leciu PRL”, 7. „Gdynia w pradziejach”, 8. „Crodzisko starosłowiańskie w Sopocie”, 9. „Ochrona zabytków archeologicznych w XX-leciu PRL”, 10. „Pomorze w starożytności” (cz. I—V), 11. „Port gdański od X—XIII wieku”, 12. „Rze-

⁶ E. Kuszewska, *Tymczasowe wyniki badań na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Topolnie, pow. Świecie n/Wisłą*, „Pomerania Antiqua”, t. I, s. 227—283.

⁷ E. Choińska, *Wyniki badań archeologicznych w Świeciu nad Wisłą*, „Pomerania Antiqua”, t. III, 1971, s. 385—478.

⁸ E. Kuszewska, *Tymczasowe sprawozdanie z badań przeprowadzonych w r. 1965 na grodzisku średniowiecznym w Klasztorku, pow. Kwidzyn*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. XIX i XX (w druku).

⁹ A. Szymańska, *Tymczasowe wyniki badań przeprowadzonych w roku 1966 na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Skarszewach, pow. Kościerzyna*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. XX (w druku).

miosło gdańskie w X—XIII wieku”, 13. „Gdańsk wczesnośredniowieczny w świetle wykopalisk”, 14. „Ozdoby i zdobnictwo w pradziejach Pomorza”.

W r. 1960 członkowie Oddziału brali także udział w organizowaniu stałej ekspozycji pt. „Pradzieje Pomorza” w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

3. Konkursy

Oddział Gdański PTA brał udział w konkursie pod nazwą „Pomorze w Tysiącleciu Państwa Polskiego”, organizowanym w r. 1966 i 1967 w czasie rejsu pod hasłem „Jantarowe wici” na statku „Mazowsze”, płynącym z Gdańska do Szczecina. Przedstawicielka Oddziału Gdańskiego i Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, mgr E. Kuszewska, przygotowała ankiety, poprowadziła konkurs, a także w czasie rejsu wygłosiła następujące prelekcje: 1. „Początki Gdańska w świetle wykopalisk”, 2. „Nadbałtyckie miasta pomorskie we wczesnym średniowieczu (Kołobrzeg, Wolin, Szczecin)”, 3. „Pomorze wschodnie i zachodnie u progu Tysiąclecia Państwa Polskiego”, 4. „Historia Kultury Materialnej jako dowód Tysiąclecia Państwa Polskiego nad Bałtykiem”, 5. „Pogadanka o pracy archeologa”.

Dla zwycięzców konkursu Oddział Gdański PTA ufundował nagrody książkowe.

Ponadto w czasie badań wykopaliskowych w Klasztorku, pow. Kwidzyn, na obozie harcerskim zorganizowano konkurs pod nazwą „Jak sobie wyobrażam gród w Klasztorku”.

4. Wycieczki, wyjazdy.

Wycieczki organizowano najczęściej wspólnie z Muzeum Archeologicznym. Dla Młodzieżowego Koła Przyjaciół Muzeum Archeologicznego urządzono wycieczkę na grodzisko wczesnośredniowieczne w Sopocie. Prócz tego członkowie oddziału PTA, dr G. Posadzki i W. Pawłowski, na wycieczkach organizowanych przez Gdański Klub PTTK „Bąbelki” po ciekawszych miejscowościach i obiektach archeologicznych woj. gdańskiego, niejednokrotnie udzielali uczestnikom wycieczek w terenie informacji, dotyczących historii danego obiektu. Przy okazji prowadzili poszukiwania powierzchniowe, a zebrany materiał wraz z dokumentacją fotograficzną oraz opisem szczegółowym poszczególnych stanowisk przekazywali Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku.

Wielu członków Oddziału brało udział w oprowadzaniu gości zagranicznych i krajowych po ciekawszych obiektach archeologicznych, historycznych i architektonicznych na Wybrzeżu (grodzisko wczesnośredniowieczne w Sopocie, Gdańsk—Stare Miasto, Westerplatte — miejsce historycznych walk w 1939 r., Malbork — zamek krzyżacki, Gdańsk—Oliwa, Kartuzy — muzeum, Chmielno — pracownia garncarzy ludowych oraz grodzisko, i Chełmno — muzeum).

Należy wspomnieć także, że wielu członków Oddziału w okresie sprawozdawczym wyjeżdżało w celach naukowych za granicę.

Na zakończenie trzeba zaznaczyć, że działalność Oddziału w okresie sprawozdawczym, zgodnie z naszkicowanym programem, dotyczyła głównie akcji milenialnej. Członkowie: J. Dańkiewicz, mgr A. Domaradzki, dr Z. Hołowiń-

ska, mgr E. Kuszewska, dr B. Lepówna, dr L. Łuka, mgr M. Pietrzak, mgr J. Szwed, mgr A. Szymańska, mgr B. Wiącek i dr A. Zbierski, którzy brali żywy udział w powyższej akcji oraz wykazali dużą aktywność w pracach Zarządu Oddziału, otrzymali odznaki Tysiąclecia.

Gdański Oddział PTA nie był w stanie w pełni rozwinąć działalności z powodu trudności natury finansowej. Wygłoszona jednakże duża liczba odczytów i prelekcji o szerokim wachlarzu tematycznym niewątpliwie przyczyniła się do spopularyzowania archeologii w różnych środowiskach. Wdzięcznymi odbiorcami była młodzież szkolna, wykazująca duże zainteresowanie przeszłością Pomorza i podchodząca z petyzmem do zabytków archeologicznych.